

TEHTÄVÄPAKETTI (2.–7. LK): GABRIEL HULLO & KESKIYÖN KESTIT

Juha-Pekka Koskinen: Gabriel Hullo & keskiyön kestit (Haamu 2014) | Kuvitus: Miranda Kosinen | ISBN 978-952-68007-7-6

Juha-Pekka Koskisen kirja "Gabriel Hullo & keskiyön kestit" on kokonaan **runomuotoon kirjoitettu humoristinen lastenkirja**. Tekstin avulla on helppo opettaa runokielen keskeiset käsitteet esim. *säe, säkeistö, riimi, alkusointu, kielikuvat ja runon puhuja*. Koska teos on kuitenkin myös kertova ja juonellinen, sen avulla voi esitellä myös kertovan kirjallisuuden käsitteitä esim. *henkilöt, miljö, aihe, juoni ja teema*. Niin ikään *genre eli lajityyppi* sopii "Gabriel Hullo & keskiyön kestit" -kirjan pohdiskeluun.

Koskisen tekstistä voi laatia sekä kielen että kirjallisuuden tehtäviä. Tässä paketissa on pääasiassa kirjallisuuden ja kirjoittamisen tehtäviä, mutta osa tehtävistä sivuaa myös kielen käsitteitä. Kielen termien opiskeluun tekstin voi myös integroida, koska siinä on runokielestä huolimatta periaatteessa lauserakennekin olemassa. Sanaluokkia, lauseenjäseniä ja sijamuotoja voi siis havainnollistaa Koskisen tekstin avulla. Myös sanasto on kiinnostava. Tekstissä on paljon tyylliltään kohosteisia sanoja, joiden synonyymeista hyötyy niin syntyperäinen suomen puhuja kuin suomea opetteleva monikielinen.

Minkä ikäisille teksti ja tehtävät sopivat? Kirja on lapsille suunnattu, mutta sen huumorista nauttivat kaikenikäiset. Alakoululuokille kirjasta löytyy paljon integroitavaa materiaalia esim. kuvataiteeseen ja musiikkiin. Teksti suorastaan vaatii myös lavalle pääsyä eli draamatunneillekin siitä löytyisi työstettävää. Runon käsitteitä sen sijaan voi "Gabriel Hullo & keskiyön kestit" -kirjan esimerkein opettaa myös yläkoulussa, jopa lukiossakin.

1. Runokielen peruskäsitteitä

Esimerkki kirjasta s. 21–22

Yö **hauras** **hiipii** ylle **talon**,
sammuttanut on jo **valon**
auringon, ja kuu vain loistaa.
Kaapon huolia ei voi poistaa
hiljaisuus, joka tuskin kestää,
sillä juhlia ei voi estää.
Kun **keskiyötä** **kello** näyttää
aaveet vintin heti täyttää.

kielikuva, personifikaatio: yö hiipii
loppusointu eli riimi: talon-valon
yksi rivi on säe

alkusointu, allitteraatio: keskiyötä kello
tähän loppuu ensimmäinen säkeistö

Kas, siinä on kapteeni Jalkapuoli,
jonka miehistö hirressä kuoli.
Mustaparta saapuu läpi katon,
kapteeni Morgan nukasta maton,
nousee ylös **niin kuin sumu**,
naurussaan soi tykkien kumu.
Piilostansa Kaapo näkee,
ullakko on täynnä väkee.

vertaus: niin kuin sumu

Esimerkki kirjasta s. 26

Kai tarvitaan pian ambulanssia, aave tahtoo tädin kanssa tanssia! Morganin haamu on risahammas vaan ei ole täti lammas. Kuulee Kaapo arkun takaa on tädin ääni aivan vakaa "Jos turha on elättää sulhosta haavetta, lupaen tanssittaa vaikka aavetta!"	runon minä: Kaapon näkökulma kielikuva, metafora: täti on lammas käännetty sanajärjestys tässä kohtaa runon puhujana täti
--	--

Runo rikkoo arkikieltä myös **poistamalla** tai **toistamalla** sanoja. Koska "Gabriel Hullo & keskiyön kestit" -kirjan teksti on kertovaa, siitä ei ko. piirteitä löydy. Käännettyä sanajärjestystä on paljonkin ja kauhugenreä tukevaa sanastoa esim. aave, mörkö, kummitus, kauhu.

Myös runon rytmiä voi havainnollistaa esim. laskemalla tavujen määrää säkeissä. Runossa on paljon kalevalanmitan tyyppistä kahdeksan tavun säettä, mutta sitä ei noudateta orjallisesti. Juonen eteneminen on selvästi kirjoittajalle tärkeämpää kuin mitallisuus.

2. Etsi ja keksi **riimejä!** Tekstistä voi poimia katkelman, josta poistaa riimiparien toiset puoliskot. Aukkotehtävän pohjustukseksi kannattaa ensin etsiä loppusointuja, joita tekstissä on todella paljon.

Esimerkki kirjasta s. 3

Oli poika Gabriel **nimeltään**,
luki kauhukirjoja yhtenäen

Aukkotehtävämalli

Kummitustarinat osasi sadat,
tuttuja olivat noitien _____
Mörköjä näki hän kaikkialla,
kaapeissa, pihalla, sängyn _____
Kaapolla oli vain yksi haave:
"Minusta tulee isona _____"

3. Riimitehtävään voi yhdistää **sanaluokkia**. Sanotaan, että onnistuneimpia riimejä ovat sellaiset, joissa on eri sanaluokkien sanoja. Niitäkin löytyy kirjasta runsaasti esim.

Esimerkki kirjasta s. 12

Tarjoilun hoitaa kokkien ryhmä ,	substantiivi
joiden elon päätti virhe tyhmä .	adjektiivi
Söivät kyökissä yöllä salaa ,	partikkeli (tapaa ilmaiseva adverbi)
aivan raakaa pallo kalaa .	substantiivi
Hullon ollessa kapteeni purren	(pursi) substantiivi
vainaat laskettiin mereen surren .	(surra) verbi
Juhlan päiväksi sovitaan kolmastoista	numeraali
ja paikaksi paras ullakoista .	substantiivi

4. Poimi tekstistä **kohosteisia sanoja**, tyyliiltään vanhahtavia ja outoja, ja selitä sanat esim. *lesti*, *pesti*, *vitsa*, *skanssi*, *luotsi* ym. Sanoille voi myös piirtää selityksiä. Selitykset voivat myös olla aivan tuulesta temmattuja. Mallia voi katsoa *Elimäen* tarkoitus- ja *Napapaju-kirjoista*, joissa tutuille paikoille ja kasveille annetaan aivan uusia merkityksiä.

5. **Improvisaatioharjoituksissa** on hauska leikki nimeltä *sanakirja*. Siinä pienissä ryhmissä (3–6) annetaan selityksiä sanoille, niin että ryhmän jäsenet keksivät yhdessä SANA KERRALLAAN selityksen. Menetelmää on syytä harjoitella ja lämmitellä, sillä tarkoitus on tehdä yhdessä. Vaarana on usein, että joku ”pilaa” ryhmän hyvin etenevän selostuksen heittämällä aina jotain kauhean vaikeaa tai rumaa, josta on hankala jatkaa. Opettaja voi/saa siis ohjata asiaa, vaikka kyse olisikin improsta. Ohjaajan kannattaa kuunnella tarkalla korvalla ja pyytää ryhmää täydentämään selostuksia esim. *Missä tätä esinettä voi käyttää? Kertokaa jotain sen historiasta? Voisitteko näyttää, miten sitä käytetään?*
6. Keksi **synonyymeja!** Tekstissä on paljon sanastoa, joita voi poimia synonyymiharjoituksiin. Tehtävä palvelee myös S2-opiskelua.

esim.

vintti= ullakko, yläkerta

juhlat= kesti, kemut, pippalot, bileet

aave= haamu, kummitus, hirviö, mörkö, henki

houkka= tyhmä, typerys, idiootti, hölmö, höhlä

pohtia= ajatella, miettiä, tuumata, funtsia, fundeerata

tohtia= uskaltaa, olla rohkea tekemään

7. Antiikin Kreikasta on peräisin jako **kolmeen kirjallisuuden lajiin**: *runous eli lyriikka, suorasanaisten kertomakirjallisuus eli epiikka/proosa ja näytelmä eli draama*. ”Gabriel Hullo & keskiyön kestit” on kertovaa lyriikkaa, jossa on myös paljon repliikkejä eli vuorosanoja. Siksi se on teksti, jota on palkitsevaa **muuttaa toiseen lajityyppiin** eli muuttaa runomuotoinen teksti suorasanaisiksi kerronnaksi tai näytelmäksi. Tekstiä voi työstää paloissa, yksin tai pareissa tai ryhmissä.
8. Kun teksti on dramatisoitu näytelmän muotoon, seuraava vaihe on luonnollisesti sen **näytteleminen**. Nykyään monilta löytyy kotoa Halloween-tavaraa, niin että puvustuksesta tulee taatusti hauskaa.
9. ”Gabriel Hullo & keskiyön kestit” -kirjan ympärille voisi järjestää kokonaisen **aaveteemapäivän**:
- Kotitaloudessa: limakiisseliä ja hämähäkkileivonnaisia
 - Kuvataiteessa ja käsitöissä: kauheita koristeita ja maskeerauksia
 - Tietotekniikassa: julisteita ja kutsuja aavejuhliin
 - Musiikissa: aavelauluja
 - Liikunnassa (wanhoja) haamutansseja
 - Historiassa kotiseudun aavetarinoita
 - Maantieteessä: kotiseudun aavetarinoiden sijoittamista kartalle
 - Ilmaisutaidossa: ”Gabriel Hullo & keskiyön kestit” dramatisointi ja esittäminen
 - Äidinkielessä: muistokirjoituksia Gabriel Hullon aavekavereille
10. Gabriel Hullon tarinasta on helppo havainnollistaa **kertovan kirjallisuuden peruskäsitteet**:
- Henkilöt: Kaapo, äiti, tati ja aaveet
 - Miljö: Kaapon koti ja erityisesti ullakko
 - Juoni: Satavuotias aavekapteeni Hullo haluaa pitää aavekutsut, joita uhkaa tädin saapuminen lastenvahdiksi, tati joutuu mukaan haamujen tanssiaisiin ja aamulla kaikki tuntuu vain unelta
 - Aihe: Pienen pojan vilkas mielikuvitus, aaveet, aavetarinat
 - Teema: Kun on vilkas mielikuvitus, on kaikki mahdollista! Hullo on enemmän viihteellinen teos, sen aaveet ovat pikemminkin humoristisia kuin pelottavia, jollain tapaa se on myös kunnianosoitus aavetarinoille

11. Haamuhenkilöistä voisi kirjoittaa uusia aavetarinoita. Merikapteeni Hullo, Morgan Mustaparta, Kapteeni Kidd ja Kapteeni Jalkapuoli ansaitsisivat omat tarinat. Henkilöistä voi myös piirtää vaikkapa Wanted-tyyppiset etsintäkuulutukset. Nykyajan lapsi voi laatia esim. FB-profiilit henkilöille, myös Kaapolle, äidille ja tädille.
12. Kirjan **miljöö** on oikeastaan koko ajan Kaapon koti. Miljöön kohdalla kirjan käsittelyä voisi laajentaa kauhugenren paikkoihin ja miettiä, millaisiin ympäristöihin kauhu sijoittuu esim. kellarit, hautausmaat, ullakot, linnat ym. Aihepiiristä voi sekä piirtää että kirjoittaa kuvauksia.
13. Kuvataide ja äidinkieli yhdistyvät **kirjan kansien** laatimisessa. "Gabriel Hullo & keskiyön kestit" - kirjalle voi laatia uudet kannet (kuva ja takakansiteksti) tai sitten jatko-osan kannet. Tai mitä tapahtui ennen kummituskestettä? Miten Kaapo tapasi ensimmäisen kerran Merikapteeni Hullon?
14. Miranda Koskisen **kuviutus** on sanalla sanoen upea. Äidinkielessä voi aina teettää *Jatka tarinaa* - tyyppisiä tehtäviä. Miranda Koskisen vesivärikuvat houkuttelevat myös maalaamaan. Kopioitu kuva kirjasta kannattaa leikata paloiksi ja antaa oppilaille eri paloja. Kuvan jatkaminen on hyvä tehtävä. Kuvasta kun ei tarvitse tulla lainkaan mallin näköinen! Tekstiä voi myös ottaa tekstausharjoituksen pohjaksi. Tai miksei tässäkin voisi yhdistää kuvaa ja tekstiä.
15. **Genre eli lajityyppi** ei ole Gabriel Hullon tarinassa aivan selvä. Toisaalta se sijoittuu kauhun genreen, toisaalta se on hyvin humoristinen.

Ulkoasusta voisi päätellä kirjan olevan hyvinkin pienten lasten kuvakirja, mutta sen kieli on niin rikasta, että aikuinen nauttii. Lajityypeistä voisi etsiä esimerkkejä ja koota niitä ideakarttaan. Mikä liittyy kauhuun, mikä taas naurattaa?

16. **Kirjoitelman aiheet** Gabriel Hullosta sopivat alakoulun 2. luokalta yläkoulun 7. luokalle.
- Kirjoita merikapteeni Hullon tai hänen aavekavereidensa laivan lokikirjan sivu
 - Kirjoita Kaisa-tädin päiväkirjaa ajalta, jolloin hän vieraili Kaapon luona
 - Kirjoita meedion eli selvänäkijän raportti Kaapon kodin ullakolta
 - Tee lehtijuttu Kaapon kodista kummitustalona
 - Kirjoita Kaapon blogiteksti aaveiden yöstä
 - Laadi Kaapon äidin kirje aikakauslehden kysymyspalstalle. Äidillä on huoli Kaaposta.
 - Kirjoita pullopostin teksti kaukaa menneisyydestä
 - Laadi historiankirjan sivu merirosvoista
 - Kerro omista tai tuttaviesi aavekokemuksista
 - Kerro aivan oma kummitustarina
 - Jatka kirjan tarinaa esim. "Ei kulunut kuin viikko, kun Hullo eräänä yönä koputti Kaapon ikkunaan."
 - Kerro, miten Kaapo on tavannut Hullon

- - -

Tehtäväpaketti on vapaasti käytettävissä opetuskäyttöön. Opetusmateriaalitalauksissa ota yhteys oman alueesi oppimiskeskukseen tai oman koulun kirjastoon. Haamun tuotantoa myyvät kustantajan lisäksi mm. Porvoon kirjakeskus (tilaukset@kirjakeskus.fi), Kirjavälitys Oy (koulut@kirjavälitys.fi) ja BTJ (koulukirjat@btj.fi). Lisätietoa: info@aaveet.com. Tehtäväpaketin on laatinut FM, äidinkielen opettaja Jaana Ala-Huissi.